

УПУТСТВО ЗА САСТАВЉАЊЕ КОНКУРСНИХ РАДОВА И АСПЕКТИ ВРЕДНОВАЊА

Подносиоци конкурса:

Конкурсе могу поднети одрасли (пунолетни) припадници српске заједнице који живе у Мађарској, без обзира на држављанство (мађарски држављани и усељени страни држављани – са дозволом за привремено, национално или ЕЗ усељење – ове особе поред пасоша и ружичасте картице са знаком статуса имају и мађарску личну карту и картицу са адресом сталног пребивалишта). Поред одраслих у сакупљању и обради грађе могу учествовати и ђаци почевши од 5. разреда основне школе. Ученици и наставници у српској мањинској настави могу бити и страни држављани *са дозволом за боравак* (нпр. ученичка, радна, истраживачка итд. виза ове особе поред пасоша имају ружичасту боравишну картицу са знаком статуса) у Мађарској.

Ако рад подноси група ученика, онда треба да их заступа и потпише конкурс као формални подносилац ментор (наставник, професор) који је радио са ученицима. Наравно у конкурсној документацији треба да се наведу имена и основни подаци за идентификацију свих ученика који чине групу. Ако конкурсни рад индивидуално подноси ученик, у случају да је радио са ментором, треба да се поднесу и подаци ментора.

Ако рад подноси група одраслих, један од њих треба да је њихов представник и формални подносилац, али и подаци свих учесника групе треба да се наведу.

При расписивању конкурса пре свега смо мислили на следеће категорије учесника конкурса:

- ученици (основношколци и средњошколци) – обухваћени неким обликом српске мањинске наставе – са својим наставницима, професорима
- активни и бивши учитељи, наставници и професори у српској мањинској настави
- студенти и активни и бивши професори славистике и други студенти
- чланови српских културно-уметничких група и друштава
- новинари српске штампе и медија у Мађарској
- старији и млађи истраживачи ентузијаста
- квалификовани истраживачи који се ванинституционално баве истраживањем, сакупљањем српске грађе.

Наравно, радо очекујемо конкурсне радове и других, не само оних који су наведени у некој од ових категорија.

За ученике и студенте успоставили смо посебне наградне категорије.

Сакупљање презимена, имена, надимака и имена од миља:

Уз свако сакупљено име, надимак итд. (у даљњем тексту „име“) треба прикупити и записати следеће податке:

- име и презиме онога ко је сакупио, прибележио „име“ за потребе конкурсног рада
- датум, када је записано, сакупљено „име“
- назив насеља за које је „име“ везано, где је сакупљено
- такође треба навести извор, одакле потиче информација о „имену“. У првом реду очекујемо усмене изворе, али су прихватљиви и писмени, односно штампани извори, литература.
- корисно је и препоручљиво да се усмени извор снимим и да се аудио (звучни) снимак дигитално приложи уз конкурсни рад и на тај начин трајно забележи и оригинални начин изговора „имена“

- такође треба да се забележи ко је конкретно носилац забележеног „имена“ на начин да се може идентификовати конкретна породица или особа
- ако постоји, посебно је интересантно да се забележи и унесе у рад и анегдота, прича, легенда о настанку „имена“, надимка, затим о пореклу породице која носи дато презиме или нека шаљива или тужна догледовштина везана за дату породицу, личност итд. Рад се може обогатити и фотографијом (скенираном) споменуте личности, породице.

Сакупљање географских назива. топонима:

Под локалним српским географским називом, топонимом овде пре свега подразумевамо:

- традиционални назив улице, трга, неког дела насеља, неког места у насељу који су Срби употребљавали
- традиционални називи салаша, делова атара и географских формација (поток, река, брег, планина, извор, шума, ...) у околини насеља који су Срби употребљавали
- традиционални називи околних насеља, мањих области у околини, регија које су Срби употребљавали.

Уз сваки сакупљени назив треба прикупити и записати следеће податке:

- име и презиме онога ко је сакупио, прибележио назив за потребе конкурсног рада
- датум, када је записан, сакупљен назив
- назив насеља за које је назив везан, где је сакупљен
- једносмислено одређивање локације која носи тај назив, односно где се налази по могућству на карти
- такође треба навести извор, одакле потиче информација о имену, називу. У првом реду очекујемо усмене изворе, али су прихватљиви и писмени, односно штампани извори, литература.
- корисно је и препоручљиво да се усмени извор сними и да се аудио (звучни) снимак дигитално приложи уз конкурсни рад и на тај начин трајно забележи и оригинални начин изговора назива
- ако постоји, посебно је интересантно да се забележи и унесе у рад и анегдота, прича, легенда везана за локацију или о настанку назива, Рад се може обогатити и фотографијом (садашњом или старом скенираном) споменуте локације.
- Посебно се вреднује, ако се приложи скицирана карта насеља са околином или регије са српским топографским називима или ако се приложи професионална карта са уписаним српским називима.

Сакупљање језичких локализама:

Под локализмом овде подразумевамо речи, изразе, граматичке облике, узречице који се сматрају различитим од стандарда и/или специфичним, карактеристичним за дато насеље или групу насеља.

Уз сваку сакупљену реч, израз треба прикупити и записати следеће податке:

- име и презиме онога ко је сакупио, прибележио реч, израз за потребе конкурсног рада
- датум, када је записан, сакупљен назив
- назив насеља за које је реч, израз везан, где је сакупљен
- значење речи, израза, одговарајући стандардни, књижевни облик

- такође треба навести извор, одакле потиче информација о речи, изразу. У првом реду очекујемо усмене изворе, али су прихватљиви и писмени, односно штампани извори, литература.
- корисно је и препоручљиво да се усмени извор снимим и да се аудио (звучни) снимак дигитално приложи уз конкурсни рад и на тај начин трајно забележи и оригинални начин изговора речи, израза
- ако постоји, посебно је интересантно да се забележи и унесе у рад и анегдота, прича, легенда везана за настанак узречице, израза, речи.

Фотодокументовање непокретног материјалног наслеђа и српских натписа:

Под непокретним материјалним наслеђем овде подразумевамо пре свега: спомен-плоча, натпис у трајном материјалу, споменик, вајарско дело, рељеф, белег, спомен-крст, обележен-изграђен извор, чесма, бунар, надгробни споменик, епитаф *ван гробља*, црквеноопштинска зграда, парохијски дом, поповски стан, зграда вероисповедне школе, храм, капела, вредна стара зграда која је била у српском власништву, где је функционисала српска установа или где се десио неки важан догађај у прошлости српске заједнице, укратко објекат који се повезује са српском заједницом.

Јавни натпис на српском језику: Табле на улазу насеља са српским називом насеља, табле са добродошлицом на улазу у насеље, табле са називом улица и тргова, табле на јавним установама (градоначелништво, школа, дом културе, социјални дом, старачки дом, музеј, улаз у гробље, ...), табле на фирмама, привредним објектима, угоститељским објектима, на станицама, натписи на спомен-плочама, споменицима, на храмовима, епитафи, званични и приватни огласи, туристичке и друге јавне информације, обавештења, карте насеља итд. Настојите да снимите све српске јавне натписе у насељу.

Уз сваку фотографију (објекат) треба прикупити и записати следеће податке:

- име и презиме онога ко је фотографисао објекат за потребе конкурсног рада
- датум, када је сачињена фотографија
- тачно место где се налази објекат (тачна адреса и по могућству GPS координата – обично се утврђује помоћу паметног мобилног телефона)
- назив објекта
- ко је власник објекта и одакле потиче информација о власништву
- како је објекат везан за српску заједницу, Србе
- чему је објекат служио оригинално, а чему служи сада
- (по могућству) опис историјата објекта
- Посебно смо заинтересовани за приче, анегдоте, легенде везане за објекат и његов историјат, ако постоје.
- У вези са горњим информацијама о објекту треба навести извор, одакле потиче информација.

Опис неког локалног српског народног обичаја

Подразумева класичан опис обичаја по хронолошком реду обичајних радњи са назнаком времена и места, као и објашњење, тумачење тих радњи, навођење текста говорних делова и песама (уколико их има). У случају коришћења информација из литературе, архивске грађе или белешки у приватном власништву, коришћени извори треба тачно и једнозначно да се наведу. Посебно се цене оригинални (до сада необјављени) текстуални, аудио и видео записи,

фотодокументација уз тачно навођење места и времена записа, као и имена особа које су забележиле обичај.

Поред описа календарских обичаја локалне заједнице или породица обично везаних за црквене празнике, интересују нас и обичаји везани за догађаје из животног циклуса (нпр. рођење, знаменовање, крштење, венчање, свадба, смрт, сахрана), уз рад или веровања, народну медицину. У ову категорију се могу сврстати и описи традиционалних дечјих игара.

Запис текста локалне српске народне песме, приповетке, анегдоте, умотворине

Надамо се да најстарије особе у локалним заједницама још познају традиционалне српске народне умотворине које могу да отпевају, одрецитују или испричају. То могу бити и локалне варијанте општепознатих умотворина. Сигурни смо да постоје и многе анегдоте, шаљиве приче, договдовштине из локалног живота српске заједнице које нису записане а често се и не сматрају да имају неку књижевну вредност, међутим њихова документарна и језичка вредност може бити значајна. Такође су важне у старијим нараштајима присутне традиционалне изреке, пословице, макар и пословке које се у новијим нараштајима већ губе. Њихово бележење и документовање је такође од велике важности.

Документовање може да се врши записивањем и фотографисањем, аудио-записом или видео записом. Важно је да се забележи време и место записа, као и подаци о казивачу (име и презиме, место рођења и старост, односно занимање). Без тога је вредност записа, документа увелико умањена.

Такође у овој категорији долазе у обзир и до сада необјављени записи, белешке, снимци из приватних, породичних архива и из архива локалних заједница, школа итд. Обрадом и подношењем у облику конкурсног рада овакви документи могу да се спасу од евентуалног каснијег губљења.

Запис локалне српске мелодије

За записе мелодија важе слични критеријуми као код претходне тематике. Многе српске мелодије које наш свет зна припадају општем српском благу и често се преузимају из медија, али могу да добију неку локалну боју, карактеристику, варијанту због чега могу бити занимљиве за истраживања. У обзир долазе поред народних песама и мелодије народних игара. Записи треба да буду аудио записи, али поред тога могу бити и информативнији видео-записи, као и нотни записи. И у овом случају рачунамо и на бројне (аматерске) аудио-записе који се још налазе у приватном власништву и прети опасност да се деградирају и пропадну.

Опис рукотворине (дела или комплета ношње, употребног предмета, намештаја итд.)

Очекујемо пре свега описе (материјал, изглед, украси, техника обраде, облик, димензије итд) предмета који се још не налазе у музејским збиркама, односно описе оних предмета, макар и у локалним завичајним збиркама који још до сада нису описани.

Поред стандардног текстуалног описа и фотографије предмета очекујемо да се предмет документује, прикључи што већи број релевантних података о предмету (где се налази сада предмет, ко је садашњи власник, ко је био оригинални власник, порекло предмета, како је набављен, ко га је набавио или наследио, да ли је инвентарисан, како се чува, када и где је начињена фотографија предмета, када и где ја сачињен опис, ко је направио опис, каква је била употреба предмета некада, да ли је данас у употреби...укратко прича, историјат предмета, ако постоји).

Опис традиционалне српске сеоске куће, грађевине

У многим насељима у којима су живели или и данас живе Срби у Мађарској још увек постоје старе српске куће са пратећим објектима. За неке се планира да се у њима направи српска завичајна кућа, међутим велик део тих зграда сеоске архитектуре још није документован, описан.

У случају ове тематике очекује се да се о оваква зграда фотодокументује (споља са више страна, а ако може и изнутра) и да се о њој забележе важни подаци, као што су: адреса, катастарски број, власник садашњи и оригинални, време градње, материјал и техника изградње, распоред, намештај и функција просторија, план (тлоцрт) зграде са димензијама. Традиционалне зграде су имале двориште, башту и пратеће економске зграде, што је посебно занимљиво у случају салаша, што би такође требало описати и план нацртати.

Иако се материјална култура припадника разних етничких заједница, нарочито што се архитектуре тиче, није увек и у великој мери разликовала, ипак често постоје мање-веће разлике које могу карактерисати српске куће што би такође било корисно у конкурсном раду навести.

С обзиром да је у случају Срба у Мађарској било значајно од раније градско становништво, уколико неко има податке и жели да опише неку традиционалну српску грађанску кућу (Сентандреја, Баја, Мохач, Шиклош, Сегедин итд.), такође може у овој тематској јединици да учествује на конкурс.

ЈЕЗИК РАДА

Конкурс се у првом реду расписује за припаднике српске заједнице и радове на српском језику. Расписивањем конкурса имамо између осталог и намеру да допринесемо заштити и очувању српског језика у Мађарској. Ту не мислимо само на то да се подносиоци конкурса увежбавају у српском језику, него и на сакупљање српске традиционалне лексике путем ових радова (делови и описи рукотворина, умотворине, географска имена итд).

Уколико неко жели да учествује на конкурс ко не зна српски (није припадник српске заједнице или већ уопште не влада српским језиком), а има значајну сакупљену грађу из неке од конкурсних тематских области, предлажемо да се повеже са неким из српске заједнице који говори српски и који може да пружи помоћ у попуњавању српског конкурсног формулара и у преводу или правилном записивању српске терминологије везане за прикупљену грађу. У том послу могу конкурсанти да пруже помоћ и сарадници Института лично или препоручивањем људи који у језичком смислу могу пружити помоћ.

При оцењивању конкурса обично уживају предност радови урађени на српском језику чиме се између осталог и цени (често додатни) напор подносиоца конкурса.

АСПЕКТИ ВРЕДНОВАЊА:

Количина прикупљене грађе: Вишу оцену добијају радови у којима је више сакупљене грађе.

Вредност прикупљене грађе: Вреднија грађа добија вишу оцену. Вреднијом се сматра грађа која још није била публикована, мање је позната, више је оригинална, потиче од усмених казивача, из необјављених и приватних извора, старијег је порекла, више осветљава прошлост, идентитет, богатство језика итд. локалне српске заједнице.

Документованост грађе: Вишу оцену добија рад у којем је грађа више документована. Наведено је што више информација о објекту, локализму, имену, натпису, који се на основу тачне документације може идентификовати, тачни и подробно су наведени извори, евентуално су приложени аудио-снимци, фотографије, скенови, карте. При вредновању се посебно цене сакупљене приче, анегдоте везане за грађу.

Квалитет документације: Технички квалитет снимака, прегледност и систематичност пратећих докумената и информација. Квалитетнија документација добија вишу оцену.

Будимпешта, 3. март 2023.

Српски институт – Самоуправа Срба у Мађарској